

Albahari Albert Avraham
Moja prošlost od 4 do 14 godina –
Mojih deset izgubljenih godina, i još po nešto...

Hadera, 2021.

Rodjen sam se u Sarajevu 26.11.1937. Moji roditelji, **majka Erna** (rođena **Elazar) Albahari** i **otac Hari Albahari** pripadaju mnogobrojnim sefardskim porodicama koje su poreklom iz Španije. Otac je bio krojački pomoćnik i radio je sa svojim bratom Judom kod gospodina Altarca. Majka je bila domaćica. Kao djevojka, pjevala je u horu "LIRA" u jevrejskom sefardskom kulturnom centru „Benevolencija“. Hor je nastupao na „ZIMRIJA“ u Palestini 1934. godine, što je bio značajan uspjeh.

Jos uvijek nosim u sebi slike iz najranijeg djetinstva iz vremena prije Drugog svjetskog rata. Sjećam se posjeta kod **none Beje** na "Nad Milne", posjeta noni i **dedi Albahari** koji su stanovali u ulici Vuka Karadžića 21.

Sjećam se radnje sa žitom na Bašćaršiji od nekog **strica Elazara**, koga sam posjećivao sa mamom. Imam sasvim jasna sjećanja. Kako je izgledala kuća u kojoj smo stanovali i dvorište u kom sam se igrao u ulici Kovačevoj br. 9. Ipak, najjasnije mi je sjećanje na putovanje fijakerom u bolnicu, crna soba očnog doktora kod koga su me vodili jer me je udario konj pored oka.

Jedna slika iz detinjstva mi je ostala u sjećanju i nisam godinama mogao razumjeti o čemu se tu radi. Sjećam se, rano ujutro, kako mama, tata i ja idemo uz brdo. Hladno je i sve je okovano snijegom, lokve su zaledile. Sjećam se zvuka lomljave leda pod mojim nogama. Nisam razumio zašto su me vodili tako rano u to hladno jutro i gdje smo to išli. Poslije mnogo godina, sam saznao da smo tog hladnog jutra bježali od bombardovanja Sarajeva.

Ubrzo posle toga, sjećam se da je moj tata Hari nestao.

Vrlo dobro se sjećam posjete sa mamom u njemačkoj kancelariji sa zastavom izvan zgrade. Danas razumijem da je to bio pokušaj osloboditi moga oca.

Preko puta kuće mog djede u Vuka Karadžića je stanovao njemački oficir koga smo mama i ja posjetili sigurno sa istim pokušajem.

U decembru su mene i mamu odveli u zgradu „Benovolencije“ koja je bila jevrejski kulturni centar. Mi smo se popeli na kamion koji je stajao na Mejtašu kraj Templa. To mi je i pričao 1988. godine susjed mojih godina sa kojim sam se igrao u dvorištu moje kuće.

U toj zgradi sjećam se, bilo je tjesno, atmosfera je bila teška, ljudi zabrinutih lica i na sve strane čuo se plač djece.

Dobili smo neku supu i mali okrugli kruh.

Vani, video sam kroz porozor, blještao je bjeli snjeg, šetao je vojnik u šinjelu, sa puškom i bajonetom.

Moja **tetka Angela Elazar** je došla u zgradu „Benovolencije“ da posjeti mamu i mene. Kako je ona ušla ne znam. Kad je izašla, ja sam bio pored nje. Stražar je pitao koje to, a ona mu je odgovorila: “To je moj unuk, ne sjećaš se da sam sa njim ušla???”

Interesantno da se ostalih događaja posle toga uopšte ne sjećam.

~*~

U dvorištu njene kuće su već stanovali Njemci. Ne znam koliko vremena sam bio kod nje. Danas znam da je **Moni Elazar, brat moje mame**, poslao kurira da proba da izvuče svoju mamu, moju nonu Beju iz Sarajeva za Split. Kurir je zakasnio, moja nona, moja majka, sestre moga oca i svi ostali su odvedeni u Đakovo.

Taj kurir je mene odveo kod **Monija u Split**.

Početak 1942. godine. Ja sam u Splitu. Prva stvar je bila posjeta frizeru u starom gradu gdje su mi ošišali moje fine plave lokne koje je moja mama njegovala.

U to doba u Splitu nisam bio sam. **Nada** i dr **Milan Zon** su živili kod kuće Nadinog **oca-barba-dede Alberta Abinuna**. Još su bili tamo Nadina sestra **Berta Aškenazi** sa svojim sinom **Cvi** koji danas živi u kibuc Afikim.

Svi su čekali da se Nadina kćerka **Paula** oslobodi iz zatvora. Nakon toga su Nada Milan, barbadedo [Albert] i Paula otišli u partizane a ja sam ostao sam.

Moni me je predao časnim sestrama, rekao im da se zovem Bato, da me čuvaju i obećao da će se vratiti po mene. Bio sam smešten u dječiji dom "Sveti Josip" sa još 51 djetetom.

Petog decembra 1942. godine sve se promijenilo. Njemci su bombardirali Split.

Naš dom je srušen. Ostali smo bez krova nad glavom. Časne **sestre Koritas i Cecilija** sa 52 djece lutaju gradom i traže mjesto da nas sklone.

Naše časne sestre su našle mjesto i sklonište u klosteru u Lovretskoj ulici broj 9. Tamo su nas primili na kratko vrijeme od 5.12. do 24.12. 1942. godine.

Mnogo godina nisam zaboravio tih dvadeset dana. Ostala su teška i bolna sjećanja na taj period, dok nisam našao rešenje tek 1988. godine.

Odmah kad smo stigli osjećala se druga atmosfera od one na koju smo navikli. Kažnjavali su nas za svaku najmanju stvar, dobijali smo batine, kazne su bile klečanje na solju ili kukuruzu, da više boli.

Najgore je bilo što nismo smjeli da idemo u toalet kada nam je bilo potrebno, a ne dozvoljeno. Bilo je teško to trpjeti. Čak se dešavalo da za vrijeme molitve neko od djece ne uspije da se suzdrži. Tako smo sjedeli sa stisnutim nogama i rukama da bi mogli da se strpimo, ljuljajući se i čekajući dozvolu. Ja sam dobio batine kada su me uhvatili u sred noći da pijem vodu koja je bila spremna za jutarnje umivanje.

Nakon tih teških i nezaboravljenih dana, opština je našla za nas dom u Sokosanskoj ulici broj 2. Odjedanput se vratio mir i briga za nas. Mogli smo ići u toalet kada nam je bila potreba i niko nas nije kažnjavao ni za šta.

Učili smo italijanski govoriti, pjevati i račun koga sam se bojao jer sam dobio batine lenjirom po ruci da bi bolje zapamtio.

Sada kad niko od mojih više nije bio u Splitu, časne sestre su me krstile. Dobio sam novo ime Anton. Bila je neka ceremonija i bili su kumovi ali ja se više od toga ne sjećam.

Naučio sam da se molim.

Mnogo puta sam se molio da mi se majka vrati, ali niko nije čuo moju molitvu.

Sakrivali smo se od bombardiranja u podrumu ležeći na vrećama krompira iz kojeg se širio zadah truleži. Sjećam se jeli smo neki kruh sa bijelim lukom i neko jelo sa tikvicama.

~*~

Nakon oslobođenja Splita, opština grada nas je preselila u školu kod nekih drugih časnih sestara. Tada smo već bili đaci u školi, učili, šetali po gradu, marširali kao pioniri sa crvenim pionirskom maramama oko vrata pjevajući neke nove patizanske pjesme. U školi su se spremali za neku priredbu u kojoj su pjevali dalmatinske pjesme, iako nisam učestvovao ipak sam sve pjesme naučio i zapamtio.

Jednog dana je došao **Moni Elazar** u partizanskoj uniformi sa pištoljem za opasačem i tražio Batu. Poslali su ga u školu gde sam i bio.

On je tražio Batu koga je ostavio na čuvanje. Pošto časne sestre nisu znale ko je to Bato, nisu me dovele, a on je ljutito prijetio s pištoljem u ruci: "Ako ne nađete mog Batu ja ću prevrnuti kamen na kamen dok ga ne nađem."

Posle upornog traženja našle su me.

Ne znam koliko vremena sam boravio u Splitu kod Monija i onda me je on poslao u Sarajevo da se Jevrejska opština brine za mene.

U jesen 1945. godine sam se našao kod časnih sestara na Bjelavama u Sarajevu. Sjećam se te zime kako smo se klizali u školskom dvorištu na đačkim tašnama od kartona koje su posle dva tri klizanja nestajale.

U tom domu izgleda da su bila samo djeca koja su izgubila roditelje. Nisam baš razumio zašto su me stavili u grupu muslimanske djece da jedemo zajedno, a ja nisam imao pojma ko su muslimani ko su Jevreji.

Dosta brzo sam doznao da ipak se neko brine za mene a to je bila Jevrejska opština.

U Jevrejskoj opštini sam saznao kako su se zvali moji roditelji i moj datum rođenja.

Naučio sam da silazim u grad cjeli put od vrha Bjelava do Jevrejske opštine koja se nalazi preko puta Miljacke.

Saznao sam da ima u gradu nekih ljudi koji su meni porodica ali nisam razumio kako. Tu sam ponovo upoznao Nadu i Milana Zona.

Oni su stanovali u nekoj privatnoj kući nedaleko od Bašćaršije. I ako je bila zima i dubok snjeg nije me sprečavalo da dođem kod njih.

Kad sam se vratio iz rata i klostera bio sam mršav, neuhranjen sa velikim trbuhom i savijenih ramena. Nada se brinula i htela da mi vrati zdravlje. Oprala me polu golog na snijegu, sećam se kako vrištim od hladnoće, a nakon toga me je trljajući brisala ručnikom. Po stanu sam hodao sa stolicom na glavi kako bi mi se ramena ispravila.

Upoznao sam **Bertu Baruh** i **Samija Albaharija** i **Bertu Katan** koji su mi bili rođaci.

Volio sam dolaziti kod Samija na Bistrik, iako su stanovali na drugom kraju Sarajeva ispod pruge.

Sami Albahari imao je malu sajdžisku radnju na Bašćaršiji. Volio sam da dolazim kod njega i da gledam kako popravlja satove. Još više sam volio da posjetim njegovu porodicu na Bistriku, **Tildu** i **kćerke Blanku** i **Kiku**.

Nada i Milan su se odselili u stan na obali Miljacke i uzeli mene da živim sa njima.

Posle klostera i domova imao sam novi i jako topli dom.

Sećam se plave zgrade sa plavim pločicama. Imao sam svoj krevet, svoju sobu i nekoga ko se brine za mene.

Sa nama je stanovao i otac Nade barbadedo Albert kojeg sam poznavao još iz Splita. Kod Nade je uvijek bilo veselo, prijatelji su često dolazili, razgovarali i šalili se. Nada je volela da iznenadi sa svakojakim glupostima, kao na primer kašičica koja se otopi i nestane u čaju.

Sve se promenilo kada sam saznao da moram da se preselim kod moje tetke **Angele Elezar** koja je postala moj staratelj. Sa mukom i suzama sam napustio Nadu.

Kod Angele sam dobijao kazne i batine kloferom. Postao sam služavka za razne domaće poslove. **Njen sin Joži** uživao je dok sam ja patio. Često sam bio kažnjen i zatvoren u podrum gde su se nalazila burad sa kiselim kupusom (koga do danasnjeg dana obožavam).

Angela mi je odmah uzela sat koga sam dobio od Samija i dala ga svom sinu. Zabranila mi je da idem na radio stanicu Sarajevo da pjevam i da menjam knjige u biblioteci.

Često sam išao u Jevrejsku opstinu i žalio se da neću da budem kod Angele, odlazio sam i kod Nade i molio je da se vratim kod nje. Ništa mi nije pomoglo jer ja sam kod Angele bio po zakonu koga nije bilo briga kako se ja osjećam. Probao sam i kod ostalih članova porodice u Sarajevu i molio ih da me uzmu kod sebe ali ni to nije uspjelo.

U ljeto 1948. godine otišao sam u opštinu i rekao da se ne vraćam kod Angele. Ostao sam u opštini dva tri dana dok me nisu poslali u dječije ljetovalište u Cavtat na moru. Nakon par nezaboravnih dana došla je neka gospođa i vratila me nazad za Sarajevo. Na putu sam doznao da me Jevrejska opština šalje u dječiji dom u Beograd. Novo mjesto, nova djeca i lijep grad. Sve je bilo divno samo da sam bio daleko od Angele. Upisali su me u školu kao i svu ostalu djecu iz doma, čak su me pozvali u radio stanicu da čuju kako pjevam.

Jednoga dana pozvali su me kod **upraviteljice** gospođe **Štajner**. U kancelariji su bile dvije nepoznate žene, mlađa i starija. Pitale su me da li bih htio da me uzmu u porodicu.

Kasnije mnogo puta u životu sam mislio na taj trenutak. Da li je uprava doma probala da se raspita koji su ti ljudi koji dolaze da traže dijecu. Pošto sam već bio spreman da nađem svoje mjesto, svoj dom i nekoga ko će da se brine za mene odgovorio sam da hoću.

Nas troje, **Katja** i mlađa **Saša**, krenuli smo u ljeto 1948. godine u Opatiju na rivijeru u najbolje hotele i uživali u moru. Ujutru smo išli na plažu na kupanje, a posle podne u kafane.

~*~

Na kraju sezone otišli smo u Zemun kod Katjine prijateljice **Ruže Vajs** koja nas je fino primila i gostila. **Katjin muž Muci** došao je iz Bugarske i pridružio nam se u Zemun. U decembru 1948. godine otišli smo vozom na Jadransko more u luku Bar na put za Palestinu. U Baru nas je čekao brod Kefalos. U donjem delu broda smo našli ležajeve koji su bili niski tako da smo morali puzati kada smo hteli ući ili izaći. Bilo je jako tijesno i zagušljivo bez vazduha. Ja sam se uplašio kada sam razumio da spavamo ispod površine mora.

Prvih dana smo mirno plovili kraj Jadranske obale. Kada je brod izašao na grčko more počela je užasna oluja. Ogromni valovi udarali su bez prestanka u bokove broda, naginjali ga na jednu stranu. Dole je bilo strašno tijesno i smrdljivo, imao sam nagon na povraćanje. Nije bilo čistog vazduha. Samo hrabri ljudi bili su na palubi, iako nisam bio ni malo hrabar, bio sam na palubi samo zbog čistog vazduha. Kapetan broda poslao je S.O.S i molio za pomoć. Nismo znali da nas je oluja odnijela čak do Sicilije.

Dva grčka broda koja su nas tražila vratila su se i javili da smo svi stradali. Nakon dosta dana oluja se smirila, mornari su počistili palubu, sve sredili i stavili na svoje mjesto. Naš veliki strah da ćemo se svi utopiti polako je prošao. Na palubi se sve spremalo za dvije svadbe. Nasa **Saša i Ervin** su bili jedan par od ta dva. Bio sam na palubi pokraj Katje i gledao rabina i slušao neki nerazumljivi jezik.

Poslije podne 25-og decembra na palubi se začulo: "Zemlja, zemlja". Nije bilo kraja veselju. Svi smo bili na palubi i veselo dočekali da vidimo kopno blizu. Uveče smo već fino videli Haifu sa broda sva osvijetljena i čeka nas. Odjedanput čula se sirena i komanda da siđemo dolje. Sva svijetla na brodu su pogašena i palube su prekrili

brezentom. Sutradan smo ustali sigurni da ćemo sići na zemlju, ali našem razočarenju nije bilo kraja kada smo videli da se nalazimo na sredini mora, da nema Haife i da nema kopna. U podne smo ponovo videli Haifu. Brod se usidrio u luci. Svi smo bili na palubi i nismo mogli da skinemo oči sa tog lijepog grada i razmišljali smo šta nas čeka u toj novoj zemlji. Dobili smo divan svijež mirišljavi kruh koji je bio prava poslastica posle nekusnih biskvita bez soli sa broda i kukuruze koje smo jeli u Jugoslaviji.

Poslije podne izašli smo sa broda i ušli u autobuse kojim su nas odvezli u mrak. Muci je već bio u Palestini i poznao je put. Zaustavio je naš autobus i doneo nam narandže koje su divnim mirisom probudili sve. U sred noći stigli smo u Ber Jakov i popadali umorni na madrace koji su se nalazili na podu u nekim barakama. Sutradan smo vidjeli da se nalazimo u donedavno engleskim vojnim kampovima. U kišovito, zimsko jutro svi smo se okupili ispred nekog ureda gde smo morali obaviti birokratske formalnosti.

Neka nepoznata žena pitala me je da li sam ja sin Erne Elazar, odgovorio sam potvrdno. Rekla mi je da imam rođaka koji se zove **Dado Elazar** i da je on visoki oficir u Izraelskoj vojsci i da živi u kibucu Ein Šemer. Ništa nisam zapisao šta mi je rekla, ali sam sve zapamtio. Nije prošlo mnogo vremena kada sam se našao u jednom pobožnom dječijem domu. Pisao sam Dadi u kibuc, molio sam da dođe po mene i da me izvede iz doma jer Katja i Muci su me definitivni napustili i otputovali u Tangir zauvijek. Nastavio sam da pišem Dadi. Često sam sjedio na mjestu odakle se vidi put kojim se dolazilo prema domu. Vjerovao sam da će doći ako ga čekam.

Jedan dečak i ja pobjegli smo u Tel Aviv i našli upravu organizacije našeg doma. Molili smo sa suzama u očima da nas premeste iz doma u školu da učimo zanat. Oni su nas smirivali i obećavali, ali to se nije desilo.

Jednog dana nakon dvije i po godine Dado je došao. Ja sam ga video na putu ali nisam imao pojma da on dolazi k meni. Na žalost on me nije uzeo odmah kao što sam ga molio. Dado se vratio u svoj kibuc, šokiran od priče koju je čuo od mene. Sve je to ispričao svojoj supruzi Talmi. Pošto nije uspeo da me izvadi iz tog doma sa dozvolom on me je jednog dana uzeo bez dozvole i to zauvijek. Bio sam par dana u kibucu kod Dade i sve mi se tamo svidelo, a naročito to kako su djeca slobodna. Dado me je odveo u Tel Aviv i ostavio na autobuskoj stanici da ga čekam. Imao sam jedan paket sa odijelima, pismima, slikama i album sa markama.

Ja sam to ostavio na trenutak da popijem vodu u kiosku. Kad sam se vratio paketa nije bilo. Dado me je zatekao kako plačem jer ostao sam bez ičega što sam imao.

Toga dana u avgustu 1951. godine u podne stigli smo u kibuc Ruham gde je počeo novi dio mog života. U kibucu sam našao društvo sa kojima sam posle išao i u vojsku. Bio sam član kibuca 6 godina posle vojske i radio sam kao vrtlar i čuvao sam ovce.

1963. godine napustio sam kibuc. Upoznao sam **Miru Danilević** sa kojom sam se uskoro oženio. Imamo **Ornat, Danu, Vered i Dadu**. Danas smo srećni baka i deda sa 14 unučadi.

~*~

1985. godine u Izrael mi stiže pismo datirano 18.10. iz Splita, a potpisano Jozica S.M. Cecilija Jurin.

Bila je to jedna od časnih sestara iz doma u Splitu. Tekst njenog toplog i zanimljivog pisma prilažem u cjelosti u njegovom originalu.

Splil, 18.10.1985.

Dragi i dobri naš Bato!

Najprije oprostite da se služim sa
Ti. - Ali pošto te se sjećamo vrlo dobro i
ostao si nam u lijepoj uspomeni kao naš
mali Bato, - i zato ne zaujeri. Tvoje drago
pismo - puno je lutalo, stek je došlo do
nas. Nije bila dobra adresa. Ipak kad
su pismo otvorili - počeli su pretraživati
i zaključili da bi to moglo biti kod nas.
Donijela mi je jedna sestra iz druge
zajednice i kaže da pogledam i dali
možu znati o kome se radi. Kad sam
ugledala pismo i na omotnici otpramo
vidjela gdje piše "Albahari" - odmah sam
spontano ustuknula, pa to je sigurno
mali "Bato", a ona meni kaže, pa u pismu
spominje to ime Bato. Ostavila mi je to
pismo. Citala sam sa suzama i pro-
živavala sve one stvari kad smo bili
s vama našom nezaboravnom i dragom
vješicom. Interesantno kako se puno
toga sjećas kao dijete. Tetka Clarar ja
se ne mogu sjetiti, ali dr. Milana Toni
i gospođe Nade - vrlo dobro se sjećam
i znam gdje su stanovali. Točno kako Ti

pisac. Oni su se uvijek s Gubracu za Tebe -2
kod nas zanimali. Najprije u nasim samos-
tavanu gdje si bio smjesten - to je bilo dosta blizu
Dr Zoni, ali tu se sigurno ne spicaj. Tu si
bio kratko vrijeme, jer smo tu stradali
od bombardiranja. Zatim smo otisli i sklonili
se u onaj samostan gdje spominjes, da smo zbog
bombardiranja u podrumu spavali, a na
prvom katu u skrbi molili. Tu smo se sklonili
i stanovali samo do danas. Tonda nam je
Opsina dala lijepu zgradu sa vrlo lijepim
vrtom i dvorištem sa izlazom na ulicu.
To se sigurno spicaj. Ovdje smo isto spavali
u podrumu zbog bombardiranja. Ova foto-
grafija pod broj 1 gdje smo mi sa vanos-
to je u vrtu pred ulazom u zgradu. Iz te
fotografije moze sam fotokopirati i poru-
citi prijete sa vecom grupicom i prijete sa
tobom i jos dvojicom. Saljem ti 6 fotografija
i na svakoj pise broj - utoliko da znaš
kad stobijes da li si primio sve u redu.
Na fotografiji broj 6. narucen je broj 1
iznad objevojine - to je bila mala isto od
vasih Poljokan Medika iz Banja Luke, a
pod br 2. Paps Erna iz Sarajeva. Jos je
bio mali Benko Svarc i mala sestrica
Edica iz Zagreba. Bile su kod nas
zastice u njihove majke, bake i tetke.

Na fotografiji broj 6. to su ulazna vrata u zgradu. Tu su i ove (dva) fotografije obavijene pred kućnim vratima. U ovaj samostan gdje nepomično da si bio u prosjet 1983. tu ste bili samo 20 dana - zbog stradanja u našoj kući i zatim smo preko Opune uselili u zgradu i tu je bio taj problem - dvorište i ulaz na ulicu. To je fotografiranje bilo u tom domu - u toj zgradi pred ulazom. Kasnije ste bili raspoređeni po godinama i smješteni u razne domove. Ne sjećam se točno kad je to bilo i gdje je tko bio smješten, ali znam da mi je to bio najteži udarac u životu kad su naša draga djeca digli - za koju smo u najtežim momentima toliko ljubavi i brige uložili. Ne mogu se nikako sjetiti gdje si ti bio smješten. Mi smo dobili iz vas drugu djecu prema godinama. Po tom prijčaju, vi ste kasnije bili u dom, gdje su bila veća djeca. Tamo ste spremali sponu u jednu operetu: "Marine plivojko". Ti si uistinu imao lijepi glas i dobar sluh. Ne znam da li se sjećas po imenu kojeg dječaka i djevojčice. Na primjer s desne tebi na fotografiji je mali Žuro, a s lijeve mali Joško. Ovaj mali najmanji je mali Boris. Roditelji su mu

poginuli. Ostalo ih je šestero. Sve su
 do danas dobri i čistili. I nama je to
 utjeha velika. Dragi naš Bato, ponovo
 molim, da mi ne zameriš što te
 otkrjavam sa "Ti". Mami je u uspomeni
 i spćanju kad si bio s nama kao
 naše malo dobro dijete. Svih za-
 koje smo se u životu brižili sa ljubavlju
 svagdanu preporučim i molim da
 vas dobrotu Božja u životu prati-
 štiti i pomaze. Još je tu jedna sestra
 od onih koja je bila sa njom, ali
 je u drugoj kući blizu. Pokazala sam
 joj tvoje pismo, ona je bila isto divna
 i proživjavela kao i ja. Lajom
 6 fotografija i obilježene su brojem.
 Eto, biti će mi osobito milo, ako
 obavijestiš da si primio u redu.
 Završicu sa Lajom da ovo primis
 i da te kroz život prati Božja
 pomoć i blagoslov - prozdravlja

Jozica S. H. Cecilija Jurin

Sukošauska 8

58000 Split

Jugoslavija

1988. godine otišao sam u Jugoslaviju da tražim tragove mog detinjstva i prošlosti. Saznao sam mnogo o svojoj porodici, nabavio slike i dokumenta o njima. U Splitu sreo sam časne sestre Ceciliju i Koritas koje su me spasile za vrijeme rata i još četvoro jevrejske djece. Imena te djece su slijedeća: **Ester Papo** iz Sarajeva (sada živi u Izraelu), **Benko i Edica Švarc** iz Zagreba (Benko je umro, a Edica udato Jehudit, sada živi u kibucu Ein Šemer u Izraelu) i **Medika Poljokan** iz Banja Luke.

Kada sam se vratio u Izrael potrudio sam se da "Jad Vašem" sazna za njih i da im dodijeli orden pravednika koji su i dobile u Splitu 26. oktobra 1989. godine.

Slike sa dodjele *Medalje Pravednika*, časnim sestrama Cecilija i Koritas

Tim povodom autor Ivo Nedić je uradio intervju sa Cecilijom i napisao tekst *Medalja pravednika za dvije redovnice*, koji dajem u originalu.

Medalja pravednika za dvije redovnice.

Jedna skromna svečanost se odigrala 26.10.1989. u hotelu Belviju u Splitu. O toj svečanosti se oglašila i Slobodna Dalmacija i beogradska Politika. U centru te svečanosti bile su dvije redovnice Kćeri Milosrdja, sestra Cecilija i sestra Karitas. U pratnji svojih svećenika su došle u raskošni hotel. Dočekane su pljeskom a isto tako i ispraćene. Počelo je nezdravom komemoracijom na poginule Židove za vrijeme rata. Govorio je predsjednik židovske zajednice iz Splita Tau-ber Edvard, a onda predsjednik Židova u zemlji Dr. Jaci Kaldburi. Predočio je strahote rata. Tolika ubivstva. Ali u toj tami života bilo je svijetli likova koji su se borili za život. Među njima su bile katoličke redovnice. Mi danas, sa velikim zakašnjenjem, želimo reći hvala. Mi danas dodjeljujemo nagradu, Medalja pravednika dvjema redovnicama s. Ceciliji Jurin i s. Karitas Sirović. Riječi su Dr. Jaci. Na sestrama se vidjelo velika uzbuđenost. Ujedno su pozvane da u Jeruzalemu posade drvo u aleji pravednika Yad washem-a, na brdu sjećanja u Jeruzalemu. Imali smo kratki razgovor sa sestrom Cecilijom koja danas radi u župi svetog Josipa.

Kada je započeo vaš rad u Splitu?

Kćeri Milosrdja su započele svoj rad u domu u Zvonimirovoj ulici 1934 godine. Dom je nosio ime Svetog Josipa. Bio je blizu stare porušene ~~crkve sv. Petra~~ crkve sv. Petra. Bila je to jedna skromna zgrada, ali puna života.

Što je sve bilo?

Bila je domaćinska škola, krojačka, internat za djevojke i vrtić za djecu. Davali smo instrukcije iz njemačkog, glasovira, a preko nas smo imali i Crkvu, sviranje i crkveno pjevanje. Bilo nas je devet sestara. Takodjer smo kuhali za siromaha. Dolazilo ih je do 15 svaki dan.

Kako je bilo za vrijeme rata?

Bilo je teško. Izuzetno teško.... Bolje da ne pričam. Nikad nismo navečer znali hoćemo li sutra biti žive. Radi nesigurnosti zatvorili smo internat za djevojke srednjih škola. Tada smo imali samo sirotište. Da, sirotište. Primili smo uglavnom ugroženu djecu. Većina njih je bila bez roditelja, umrlih, poginulih. Zato je bilo iz neke obitelji i po petero djece. Što smo mogli? Nismo mogli gledati djecu koja pate.

Da li ste gledali na vjeru ili nacionalnost?

s. Cecilija: Nikada! To nismo nikad postavljali u pitanje. Tako su kod nas bili katolici /većinom/, pravoslavni, bilo je dosta židovske djece. Svi su oni bili zajedno. Razlike nije bilo. Zajedno su se igrali, pjevali, molili, išli na šetnju. Bili su jedno.

Kako je bilo sa židovskom djecom?

To je priča za sebe. Mnogi roditelji su pobijani ili odvedeni u logore. Ostale su siročad. Njihova rodbina ili prijatelji su ih donijeli kod nas. Znali smo sve opasnosti koje prijetu ako otkriju djecu kod nas. Ali... Što smo mogli? Djecu smo primali a o tome nismo nikome govorili. Ja kao poslavarica kuće i s. Karitas kao odgojiteljica jedino smo znale. Nismo govorile ni sestrama. Nismo ih htjeli opterećivati. Strah je uvijek bio prisutan. Kad god je netko pozvonio već smo ~~xi~~ mislili da je kontrola.... Tako su prolazili dani a djeca su rasla. To je bila naša velika radost. Rodbina je djeci radi sigurnosti promjenila i ime. Tako jedan dječak imao ime Avraham Albahari i mi smo ga zvali Bata.

Ime Bata se je spominjalo i na primanju u Belviju?

To je povjest za sebe. On je završio u logoru negdje kod Sarajeva sa svojom majkom. Jedna prijateljica koja je majku posjetila uspjela je malog prenijeti iz logora vani. Na portirnici je uvjerala stražera da ga je ona donijela sa sobom. Odmah je bio prebačen u Split kod jedne židovske obitelji. Bio je to Dr. Zone. On je dijete donio kod nas. Bio je kod nas nekoliko godina.

Dijete je raslo. Bio je inteligentan i simpatičan. Poslije rata je odnešen u jednu židovsku općinu i poslije prebačen u Jeruzalem. Prije dvije godine je bio kod nas. Prije je pisao ganutljiva pisma. Evo iz pisma... Hoću da znate da ja kao odrastao čovjek puno zahvaljujem Vama što ste mi spasili život. Vi ste nas štitili u godinama užasa. U moje ime i ime moje djece /imam ih četvero /veliko hvala... Čujemo i za druge a mnogi su već umrli.

S. Cecilija da li je vas i s. Karitas iznenadilo ovo odlikovanje?

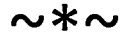
Jest. Ja bih voljela a to mi mišljenje dijeli i s. Karitas, radije da je ostalo u tajnosti. Bog zna sve. Ali moram reći da mi je s druge strane i drago. Neka se čuje istina. Užasno mi je teško čuti ili čitati laži na račun sestara. To je grozno. Možda će ovo priznanje neke osvijestiti.

S. Cecilija imate li još nešto reći?

Mogla bi vam dugo pričati. Želim pozdraviti sve one koji su prešli kroz našu brigu i našu kuću a sada su živi. Ujedno poručujem onima koji govore i pišu o povjesti neka govore istinu.

PROŠLI

Tekst: Ivo Nedić

Za kraj ove moje priče donosim jedan moj tekst koji je nastao u posljednjoj sedmici oktobra 2010. godine kada sam se uputio na Maslinsko brdo u Jeruzalemu, tražeći i našavši grobove mojih pradjedova, Rahele i Morde Elazar.

Dakle, 27. oktobra sa velikim iščekivanjem i uzbuđenjem smo se Rahela i ja popeli na Maslinsku goru da posjetimo grobove naših starih, naših pradjedova. Okupljeni, prauunci i njihove porodice ostaci su velike i brojne porodice. Mordo Elazar i Rahela imali su veliku i brojnu porodicu. Imali su šestoro djece i šezdeset četiri unuka. A samo su pojedinci preživjeli Holokaust.

A sve je počelo još 1988. godine kada sam potražio svoje korijene u Jugoslaviji. Tada sam prvi put i čuo da su baka i djed moje majke Erne Elazar emigrirali u Erez Israel početkom dvadesetog stoljeća, kako bi tamo umrli i bili sahranjeni, kako je tada bilo uobičajeno među vjernicima. Po povratku u Izrael, uzbuđen saznanjem da u zemlji postoje grobovi mojih predaka, počeo sam se raspitivati gdje bi oni mogli biti. Obratio sam se *Španskom pogrebnom društvu* u Jeruzalemu, gdje mi je rečeno da su u požaru izgorile knjige sahranjenih.

Potom sam se obratio sa molbom *Glavnom sefardskom rabinu*, rabi Amaru, da mi pomogne da lociram grobove. Ali odgovor na tu molbu i traženje nisam dobio.

2005. godine sam napisao pismo *Jeruzalemskoj gradskoj arhivi* i postalo je jasno da je izvjesna porodica PARNAS koja se bavila sahranjivanjem na Maslinskoj gori, imala matične knjige sa tačnim imenima i mjestima sahrane pokojnika na Maslinskoj gori.

Ovo pismo je ležalo pet godina kod drugog čovjeka po imenu Ephraim Levy iz *Gradskog arhiva Jerusalima*. Konačno, on me je obavijestio da su knjige porodice Parnas predane u arhivu prije dvije godine s tačnim podacima o mjestu sahrane prabake Rachel Elazar.

Kasnije je postalo jasno da ti zapisi sadrže i ime moga pradjeda Morde [Mordechaj] Elazara. Njihovi grobovi pronađeni su u području Tzur na Maslinskoj gori, pokraj sela Silvan.

Obavijestio sam članove svoje porodice koji žive u Izraelu i kao što je spomenuto, zajedno smo se popeli na Maslinsku goru 27. oktobra 2010. godine. Pod ljubaznim vodstvom Moshea Ackermana iz "Hevra Kadishe" i Ephraima Halevija iz *Jeruzalemske gradske arhive*, stigli smo na naznačeno mjesto i ovdje nas je čekalo uzbudljivo iznenađenje.

Kao što je poznato, pljačka nadgrobnih spomenika i njihova upotreba za asfaltiranje puteva u jordanskom periodu ostavili su mnoge grobove bez nadgrobnog spomenika ili slomljenog nadgrobnog spomenika. Po dolasku, otkrili smo u ovom odjeljku grobnice, koje su gotovo sve obnovljene i nemaju identifikaciju. Ostalo je samo nekoliko nadgrobnih spomenika takvi kakvi su bili. Na naše iznenađenje i radost, jedno od njih je ono prabake Rachel Elazar, čiji nadgrobnik je stajao netaknut, s jednom pukotinom koja ga prelazi, sa svim identifikacijskim podacima na njemu: njenim imenom, imenom njenog muža, njenim utvrđenim dolaskom iz Bosne i datumom njenog ukopa: juna 1918. godine.

Prema zapisima o sahrani sa sigurnošću smo identifikovali i grob njenog muža, Mordo Elazar, koji je sahranjen pored, u nizu ispod njenog groba. Iako djedov nadgrobnik nije preživio pljačku, svi detalji navedeni u grobnoj knjizi potvrdili su da je zaista pokopan tu. Sahranjen je 3. teveta 1906 (Januara 1906).

Radi povijesne tačnosti, valja napomenuti da je jedan od unuka Rachel i Mordo Elazar, DADO ELAZAR učestvovao u krvavim bitkama u ratu za nezavisnost, na području Jeruzalema, u bitci za manastir u Katamonu i u pokušaju da prodru u jevrejsku četvrt i oslobode je od Jordanaca. Naravno, DADO ELAZAR nije znao da su nedaleko od zona borbi u kojima je učestvovao kao zapovjednik *Harelove brigade* u Palmachu pokopani djedovi i bake koji su napustili Jugoslaviju i otišli u Jerusalem da UMRU TU.

Tako je došlo do uspješnog završetka jednog poglavlja iz moga života, a to je poglavlje traženja grobova pradede i prabake, koje je trajalo dvadeset i jednu godinu.

~*~

MOJ DEDA ABRAM ALBAHARI BRUSAC

Rastanak... poslednji put ja u majčinom naručju... pre no što me uzme tetka

משפחת אלבחרי

porodica ALBAHARI

ELAZAR

KEFALOS u OLUJI NA PUTU ZA PALESTINU 1948

~*~